

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/EO.2013.015>

Wielowiekowe bogactwo polsko-rumuńskich związków historycznych i kulturowych – XV Dni Polskie w Suczawie – 5–6 września 2013 r.

W atmosferze jubileuszu, czyli po raz 15., odbyły się w dniach 5–6 września 2013 r. Dni Polskie w Suczawie (Rumunia) połączone z sympozjum naukowym. Tegorocznym polsko-rumuńskim obradom przyświecał następujący temat przewodni: *Wielowiekowe bogactwo polsko-rumuńskich związków historycznych i kulturowych*. Jak co roku dopisali naukowcy reprezentujący różne ośrodki uniwersyteckie i badawcze, zarówno z Polski, jak i z Rumunii. Byli także przedstawiciele Mołdawii.

Dni Polskie rozpoczęły się w gmachu Muzeum Historycznego w Suczawie, gdzie odbyły się otwarcie i wernisaż wystawy: „Cztery miasta: Kiszyniów–Lwów–Bukareszt–Kraków” poświęconej życiu Tadeusza Gajdamowicza.

Wzorem poprzednich lat obrady sympozjum toczyły się w kilku sekcjach tematycznych. Najliczniej reprezentowana była sekcja historyczna, której nadano miano „W kręgu historii”. Referaty głoszone w tej sekcji obejmowały najróżniejsze tematy dotyczące stosunków polsko-rumuńskich w różnych okresach dziejowych. Jako pierwszy głos zabrał prof. dr hab. Grzegorz Jawor (UMCS Lublin), który przybliżył zebranych problematykę „Udziału Mołdawian i Siedmiogrodzian w szerzeniu kolonizacji wołoskiej na obszarach Królestwa Polskiego na przełomie średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych”. Z kolei o polsko-rumuńskich relacjach militarnych referował pułkownik Eugen Ichim z Bukaresztu. Obraz pierwszej polskiej królowej, Jadwigi, z perspektywy mołdawskiej przybliżyła dr Lilia Zabolotnaia z Kiszyniowa (Instytut Historii Mołdawskiej Akademii Nauk w Kiszyniowie). W kręgu militarnym

pozostawało także wystąpienie mgra Lecha A. Walkiewicza (UMK w Toruniu), który omówił rodzaje działań zabronionych przez Jana Olbrachta w 1497 r. na wyprawę mołdawską. Tematem wystąpienia prof. dra Constantina Rezachevici (Bukareszt) było przypomnienie dawnych polsko-rumuńskich związków politycznych i dyplomatycznych w Mołdawii na przykładzie rodu Buczackich-Jazłowieckich. Wystąpienie Cristiana Antima Bobicescu zatytułowane było „Słowa i czyny: „dobrodziejstwa”, „łaski” i „służby” w stosunkach polsko-mołdawskich w okresie panowania Mohyłów”. Kolejną rodzinę – Mirona Baranovschi – i jej stosunki z Polakami opisała prof. dr hab. Ilona Czamańska (UAM Poznań). W obszarze dziejów nowożytnych były kolejne wystąpienia. I tak dr Marius Diaconescu (Uniwersytet w Bukareszcie) referował o żołnierzach, kupcach i jezuitach polskich w Mołdawii w połowie XVIII wieku, a dr Veniamin Ciobanu (Instytut Historii w Jassach) pokazał Polskę i Księstwo Rumuńskie w kontekście europejskiego kryzysu politycznego na początku XVIII wieku. Z kolei dr Alina Felea (Instytut Historii w Kiszyniowie) zaprezentowała związki małżeńskie prawosławnych i katolików obrządku rzymskiego w Księstwie Mołdawskim w XVIII w. i Besarabii w 1. połowie wieku XIX. Swoim wystąpieniem przeniosła ciężar rozważań ku czasom bardziej współczesnym. Następnym prelegentem była Adina Lucaci (Uniwersytet im. Stefana Wielkiego w Suczawie). Poruszyła ona temat o charakterze rocznicowym dla Polaków, ukazała bowiem relacje angielsko-rumuńskie w kontekście powstania styczniowego 1863 r. Zupełnie z innej epoki historycznej był kolejny wykład dra Iona Constantina z Bukaresztu. W swoim wystąpieniu odniósł się on do polskiej mniejszości w Rumunii w okresie komunizmu. Była to próba naszkicowania funkcjonowania Polaków w tym szczególnym czasie, której rozbudowana wersja ma zostać zamieszczona w przygotowywanej w Rumunii „Encyklopedii”.

Tak się zawsze składa podczas tych polsko-rumuńskich spotkań naukowych w Suczawie, że najwięcej tematów prezentują badacze zajmujący się dwudziestolecie międzywojennym XX wieku i II wojną światową. Podobnie było podczas obrad sympozjum w ramach XV Dni Polskich w Suczawie. W sesji popołudniowej pierwszego dnia zaprezentowano kilka referatów obejmujących swymi tematami wymienione wyżej okresy historyczne. Dr Agata Samsel (Uniwersytet w Białymstoku) omówiła miejsce Rumunii w polskiej polityce zagranicznej w latach 1918–1939. O opiece duszpasterskiej nad Polakami wyznania katolickiego w Rumunii w latach 20. XX. wieku referował dr Jarosław Durka z Myszkowa. Podstawą tych rozważań była korespondencja polskich służb dyplomatycznych. Niejako kontynuacją tego tematu był kolejny referat ks. dra Jarosława

Wąsowicza, salezjanina z Piły. Skupił się on również na problemach duszpasterskich Polaków, jednakże rozważania przeniosły się już na kolejną dekadę, czyli lata trzydzieste XX. wieku i za podstawę źródłową przyjęto korespondencję z Kancelarii Prymasa Polski kard. Augusta Hlonda. Postać Iona Nistora, odznaczonego orderem Polonia Restituta, przybliżyła dr Monica Dejan (Muzeum Bukowiny w Suczawie). Szerzej o rumuńskich kawalerach orderu Polonia Restituta z lat 1921–1939 miał referować prof. dr hab. Krzysztof Filipow (Uniwersytet w Białymstoku), który niestety nie przybył na sympozjum.

W części historycznej obrad sympozjum odbyła się jeszcze jedna sesja wieczorna, której przewodniczył prof. dr hab. Aleksander Smoliński (UMK Toruń). W sesji tej wyniki swoich badań zaprezentowali: mgr Łukasz Reszczyński (UMK Toruń), „Rumunia i Jugosławia jako najważniejsze ogniwa w koncepcjach tranzytowych okresu międzywojennego”; dr Nicolae Mareş (Bukareszt), „90. Rocznica historycznej wizyty rumuńskiej pary królewskiej w Polsce”; prof. dr hab. Aleksander Smoliński, „Pamiętki związane z wizytą króla Rumunii Karola II w Polsce w 1937 r.”; dr Piotr Gołdyn (Konin), „Miron Cristea – patriarcha i premier Rumunii z wizytą w Polsce w 1938 r. Relacje, komentarze i opinie prasowe”; dr Radu Florian Bruja (Uniwersytet Stefana Wielkiego w Suczawie), „Proti Pol'sku” – słowacka kampania przeciw Polsce we wrześniu 1939 r.”; dr Krzysztof Spruch (Akademia Jana Długosza w Częstochowie), „Tzw. Ewakuacja B żołnierzy z Rumunii na Bliski Wschód”. W tej sesji planowany był również jeszcze jeden referat dra Daniela Hernciuca, który nie pojawił się na sympozjum ze względów zdrowotnych. Jego wystąpienie byłoby uzupełnieniem referatu dra Piotra Gołdyna, odnosiło się bowiem także do wizyty patriarchy Mirona w Polsce w maju 1938 r.

Referaty w sekcji historycznej prezentowane w drugim dniu sympozjum poruszały już zagadnienia z dziejów najnowszych i stosunków polsko-rumuńskich w tym okresie. Prof. dr hab. Jacek Wojnicki (Uniwersytet Warszawski) dokonał porównania polskich i rumuńskich rządów komunistycznych przed rokiem 1989. Krok dalej w historii wykonała dr hab. Agnieszka Kastory, która zaprezentowała specyfikę rumuńskiej rewolucji 1989 r. na tle wydarzeń w Europie, których celem była dekomunizacja. Techniki kontroli społeczeństwa rumuńskiego za „panowania” Nicolae Ceauşescu stały się tematem wystąpienia Mirona Mitoka (Politechnika Gdańska). Z kolei dr Florian Pintescu (Uniwersytet Stefana Wielkiego w Suczawie) przedstawił ciekawe źródło wiedzy o Polakach zamieszkujących południową Bukowinę. Tym źródłem były tzw. paszporty statystyczne. Reprezentująca Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olszty-

nie dr Maria Radziszewska omówiła organizację i przebieg kolonii letnich organizowanych na Warmii i Mazurach w latach 1949–1950 dla dzieci polonii rumuńskiej.

W kręgu zainteresowań badawczych pozostaje również ostatnie dwadzieścia lat funkcjonowania obu narodów na płaszczyźnie wzajemnych stosunków i funkcjonowania chociażby w strukturach Unii Europejskiej. Podczas suczawskiego sympozjum wyrażone zostało to w następujących wystąpieniach: dr Hanna Szczechowicz (PWSZ Włocławek) – „Współpraca polsko-rumuńska z perspektywy 20 lat. Wybrane zagadnienia”, Krzysztof Górski (Uniwersytet Gdański) – „Rumuński Kościół Prawosławny wobec integracji europejskiej”, dr Robert Rajczyk (Uniwersytet Śląski w Katowicach) – „Mniejszości narodowe w rumuńskim systemie medialnym. Przypadek telewizji”, dr Aleksander Gubrynowicz (Uniwersytet Warszawski) – „Stosunki polsko-rumuńskie w perspektywie prawa międzynarodowego”; dr Adam Burakowski (Uniwersytet Warszawski) – „Radu Vasile – próba podsumowania życiorysu politycznego”.

Równocześnie, a zarazem tradycyjnie toczyły się obrady w innej sekcji poświęconej literaturze i kulturze. Tym razem, ze względu na wystawę w Muzeum Bukowiny, obrady przeniesiono do Domu Polskiego w Suczawie. Rozpoczęła je swoim wystąpieniem Eryka Drelicharz (Kraków), która omówiła ikonę Matki Boskiej Hodegetrii z pierwszej połowy XVI wieku znajdującą się w cerkwi Archaniola Michała we wsi Florynka. Dokonała tego w szerszym kontekście, obejmującym problematykę przedstawień maryjnych w mandorli w sztuce wschodniochrześcijańskiej. Z kolei o językowej przeszłości Bukowiny opowiadali Alicja Bednarczuk (Muzeum Narodowe w Krakowie) i prof. dr hab. Leszek Bednarczuk (Akademia Polonijna w Częstochowie). O edycjach poezji Mihaia Eminescu, które posiadają w swoich zbiorach Biblioteka Narodowa w Warszawie i Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, referował prof. dr hab. Krzysztof Walczak (Uniwersytet Wrocławski). O polskich bibliotekach w Rumunii, o których pisał niegdyś w swoim dziele *Zbiory polskie* Edward Chwalewik, mówiła prof. dr hab. Ewa Andrysiak (Uniwersytet Łódzki). Dr Olimpia Mitric (Uniwersytet Stefana Wielkiego w Suczawie) przybliżyła nieznaną dotąd list Kazimierzy Hłakowiczówny zachowany w Gałczu, natomiast prof. dr Constantin Geambașu referował o pobycie Czesława Miłosza w Rumunii. Dr Elżbieta Steczek-Czerniawska przeprowadziła rekonesans edytorsko-literaturoznawczy po utworach Tadeusza Różewicza w Rumunii. Dziennik „nomady” Sławomira Mrożka na swój warsztat badawczy wzięła dr Gabriela Gavril-Antonesei (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie/Uniwersytet w Jassach).

Zaprezentowano także kilka wystąpień w sekcji, którą zatytułowano „W kręgu problematyki mniejszości narodowych”. O emigracji zarobkowej na ziemię rumuńskie w 2. poł. XIX i 1. poł. XX wieku mówił dr hab. Krzysztof Nowak (Uniwersytet Śląski w Katowicach). Dr Jan Bujak (Kraków) zaprezentował organizacje studenckie działające w Czerniowcach przed pierwszą wojną światową. Z kolei dr Urszula Wróblewska (Uniwersytet w Białymstoku) przybliżyła relacje pomiędzy polskimi i rumuńskimi Tatarami w okresie dwudziestolecia międzywojennego XX wieku. Postać Kazimierza Feleszko – polskiego patrioty z karpackiej Bukowiny – przedstawił dr Adam Gałkowski (Uniwersytet Warszawski). Adam Rosmanith (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) zaprezentował strukturę społeczno-demograficzną mniejszości polskiej w Północnej Bukowinie. Zrobił to w oparciu na przeprowadzonych badaniach terenowych. Ostatnim wystąpieniem w tej sekcji, a zarazem w całym sympozjum był referat zaprezentowany przez dr hab. Helenę Krasowską (Instytut Sławistyki PAN w Warszawie) i dr Magdalenę Pokrzyńską (Uniwersytet Zielonogórski). Dotyczył on opisu „Bukowińskich Spotkań”, które odbywają się w Polsce i innych krajach już od ćwierć wieku.

Nieodzownym elementem Dni Polskich są spotkania podsumowujące obrady sympozjum, a zarazem prezentujące wydawnictwa dotyczące stosunków polsko-rumuńskich. W trakcie XV. Dni Polskich zaprezentowano następujące publikacje: A. Burakowski, A. Gubrynowicz, P. Ukielski, 1989. *Toamna naționilor*, Bucarești 2013; Grzegorz Jawor, *Așezările de drept valah și locuitorii lor din Rutenia Roșie în Evul Mediu târziu*, Iași 2013; Jan Bujak, *Monografia „Gazety Polskiej” 1883–1914*, Kraków i trzy publikacje Nicolae Mareșu, jedna z nich poświęcona m.in. Lucianowi Bładze – rumuńskiemu dyplomacie w Warszawie. Oczywiście zaprezentowano i udostępniono autorom i uczestnikom sympozjum monografię z referatami z sympozjum, które odbyło się w roku 2012, w ramach XIV Dni Polskich.

W trakcie tego spotkania zaprezentowano także zestawienie wszystkich tematów zgłoszonych i wygłoszonych (oraz niewygłoszonych) podczas dotychczasowych sympozjów w ramach Dni Polskich w Suczawie oraz tych tematów, które zostały opublikowane w monografiach. Zestawienie przygotował dr Piotr Gołdyn w ścisłej współpracy z Elżbietą Wieruszewską-Calistru (Związek Polaków w Rumunii). Po uzupełnieniu danych z roku 2013 zestawienie to zostanie opublikowane na stronie Związku Polaków w Rumunii. W zamyśle ma pomóc osobom uczestniczącym w spotkaniach w rozeznaniu się, jakie tematy były podejmowane w dyskursie naukowym.

Dodatkowym punktem spotkań polsko-rumuńskich w Suczawie jest udział w dożynkach w polskiej wiosce w Nowym Sołońcu. Mają one charakter integracyjny, a z drugiej strony są doskonałą okazją do poznania folkloru bukowińskiego.

Piotr Gołdyn